

Історія села Хиночі

ТЕМА: ЖИТТЯ ТА ПОБУТ СЕЛА ХИНОЧІ

ЗМІСТ

I. ВСТУП

II. СОЦІАЛЬНО - ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК СЕЛА

1.1. Історія села Хиночі 5

1.2. Легенда про річку Стубла 6

1.3. Топоніміка села 7-8

1.4. Життя селян від найдавніших часів до 1945 року 9-13

II. КУЛЬТУРНО-ПОБУТОВЕ ЖИТТЯ СЕЛЯН 14-16

2.1. Освіта в селі 17-18

2.2. Розвиток духовної культури 19

2.3. Народна творчість 20-21

2.4. Сьоме чудо Рівненщини 22-23

III. ВИСНОВКИ

IV. ДОДАТКИ

ВСТУП

Споконвіку жили на нашій землі люди: вирощували хліб, плекали сади, виховували дітей, навчаючи їх, як бути завзятими й несхитними. Бо щиро хотіли, щоб рідна земля процвітала й багатшала доки світить сонце. Тисячолітній досвід, отриманий у спадок від попередніх поколінь, свідчив, що те омріяне бажання справдиться, якщо кожен день їхнього життя закарбується в пам'яті й стане надбанням нащадків. Отож, мов чарівне замовляння, заповідали вони своїм дітям народну мудрість : « Майбутнє неможливе без минулого».4)[Історія,2005;с.5]

Щоб виховати особистість патріотом, треба насамперед починати з виховання у неї почуття поваги до власної історії. Бути патріотом України - значить любити її в славі і в біді, любити так, як люблять рідну матір, любити не з «прекрасного далека», а тут, на рідній землі. Потрібно підтримувати єдність українського народу, цілісність держави та її суверенітет, за можливості попереджати та не допускати проявів екстремізму та сепаратизму.! 2)[Субтельний,1992;с.5]

Український народ сповнений духу національно - культурного відродження. Це знаходить свій вияв, зокрема, у прагненні мільйонів людей до пізнання власної історії. Народ гостро відчув наслідки здійснюваної сталінщиною впродовж трьох поколінь деформації історичної свідомості і не хоче більше миритися з цим.7)[Каюков,1991;с.19]

Потяг до історії поєднується з недовірою до сучасних істориків. Певною мірою ця недовіра обґрунтована. Багато науковців, особливо старшого віку, не можуть звільнитися від хибних стереотипів. Деякі з них й досі протестують проти «очорніння славного минулого» і в наступальному стилі демонструють відданість «принципам». Для більшості ж просто потрібен час, щоб заново осмислити свій предмет, розібратися в архівному матеріалі і методах дослідження. Перші створені з позиції нового мислення книги: вже виходять у світ.

Дана проблема розроблювалася дослідником М.І, Тедоровичем «Історико - статистичний опис церков і приходів Волинської єпархії », Почаїв 1888 р. та інститутом дослідів Волині (Олександр Цинкаловський-) «Стара Волинь і Волинське Полісся» (краєзнавчий словник від найдавніших часів до 1914 року) (Див. дод. 1,2). В певній мірі історію села Хиночі частково досліджено в багатотомнику «Історія сіл та міст України» (Рівненська область), «Рівненщина в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу 1941 - 1945рр»

Призначення даної роботи, довідатися не тільки про минулі часи, а й відчувати себе дослідником минувшини. Щоб не зійти _ на маківці, відтворюючи картини минулого за спогадами старожилів, звіряли свої висновки з історичними джерелами, що є свідками минулих подій. Без історичних джерел немає історії.

Так крок за кроком , карбуючи на уявній стрічці часу найважливіші події, простежено історичний шлях села від найдавніших часів до сьогодення та, сподіваємось досягнуто давню мудрість: «Минувшину можна зрозуміти, тільки полюбивши її». 6)[Коліба, 1991 ;с. 15]

Мета даної роботи полягає в тому, щоб довідатися про соціально - економічний та політичний розвиток в селі, а саме: історію свого села, з'ясувати «чому ріка Стубла стала болотом? », дослідити топоніміку села та життя селян від найдавніших часів до сьогодення. З'ясувати культурно - побутове життя, творчу діяльність народних майстрів прикладного та ужиткового мистецтва. Дослідити історію розвитку освіти та вузькоколійки в селі. Зіставити архівні дані з даними очевидців.

Поставлена в роботі мета конкретизується через вирішення таких завдань:

1. Провести опитування старожилів та очевидців минулого.
2. Зібрати необхідні документальні матеріали, фотографії.
3. Зробити запит в архів району та державний архів Брестської області.

I. СОЦІАЛЬНО - ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК У СЕЛІ

1.1 Історія села Хиночі

Село Хиночі - типове поліське село. Розташоване воно в мальовничому куточку північно-західної частини Володимирецького району Рівненської області. Місцевість села являє собою горбисту рівнину, оточену мішаними лісами та чагарниками. Ніяких архівних документів, які б розкривали історію заснування села Хиночі, не знайдено. Точних даних про час заснування села нема. Ніяких історичних джерел, які свідчили б про час заснування села, не знайдено.

Засноване воно, за переказами найстаріших жителів села, ще в роки монголо- татарського іра. Першими жителями села були племена хини, що в іноземному звучанні означає, «китайці». Від назви племен і походить назва села - Хиночі.

Точних даних про переміщення села також немає, але біля села Хиночі (приблизно 1 км на північ) є урочище, яке називається «Старе село». Най старші жителі стверджують, що там дійсно було колись село, але через те, що воно було розташоване за річкою Стубла і кругом оточене болотами, жителі переселились на сучасне місце з більш сприятливими природними і географічними умовами. На місці «Старого села» можна знайти велику кількість грубих глиняних черепків. За селом по болотистій рівнині протікала річка Стубла, За селом, на місці річки Стубла, протікає невеличка річка Вир-притока Стиру.

1.2 Легенда про річку Стубла

Було це давним-давно, ще тоді, коли хоробрі пугачовці громили поміщицькі маєтки і визволяли поневолений кріпосний народ. Селянські повстання спалахували по всій Росії і на її окраїнах. Неспокійно було і в околицях Петербурга, Катерина II вирішила переждати лихо, подорожуючи по сухих місцевостях своєї імперії. В ті часи через Поліський край протікала широка і повноводна ріка Стубла. притока Стиру. По обох берегах річки простягалися соковиті луки та дрімучі ліси. Де-не-де виднілися поліські села. Катерина II пливла по Стублі і милувалася чудовими краєвидами. Але і в глухому Поліссі було не спокійно. Раптом на парусники Катерини II напали озброєні селяни. Цариця ледве врятувалася від смерті. Її заховав від переслідування пан Степан. Катерина II розгнівалася і прокляла цю місцевість: «Щоб ця річка стала болотом, а її пологі береги безплідними піщаними горами».

І раптом прокляття жорстокої цариці справдились. Річка Стубла перетворилася в непрохідне болото, а правий берег її піднявся і став високою піщаною горою. Глухе село Дубов'я, в якому жив пан Степан, Катерина II назвала Степангородом і пообіцяла його перетворити в справжній город. Але обіцянки своєї вона не виконала. Це село було найубогіше і найвідсталіше аж до часів Радянської влади. Довгі сторіччя болота Стубли не давали жителям Полісся ніякої користі. За роки Радянської влади багато мільйонів гектарів боліт було осушено. І зараз тут простягаються родючі поля і соковиті луки. Піщана гора ,покрита молодим сосновим лісом. Глухі поліські села Степангород, Хиночі красуються тепер зеленими садами, рівними широкими вулицями, шиферними покрівлями, над якими височать телевізійні антени. Прокляття злої цариці більше не діють.

Записано від жителя с. Хиночі і 1899 року народження.
Жогло Гната Григоровича, малограмотного, пенсіонера.
Записала Мікуліч Г. С.

1.3 Топоніміка села

Коли доглянута на карту - схему села Хиночі сьогодні і співставити її з розповідями старожилів села, то зразу побачимо велику різницю в розміщенні села на початку століття і в кінці. Село наше виникло серед непрохідних боліт, тому люди поселилися на найсухіших, найвищих місцях. Старші люди пригадують, що майже всі будинки були зосереджені в одному місці і так тісно стояли один біля одного, що можна було з даху одного будинку переступити на дах іншого. Але через таку тісноту село кілька разів страждало від великих пожеж. Остання пожежа була в 19 році. Вона винищила багато будинків і люди змушені були розселитися далі від центру невеличкими хуторами. Люди вирубали ліс, осушили болота, обробили землю для ведення сільського господарства. Проходять роки. Село розбудовується, розростається. І все ближче до центру підсуваються віддалені від нього кутки. А їх чимало. Кожна частина села має свою назву і свою історію. (Див. дод. 3)

Найвіддаленішу від центру частину села називають «Заниви». Там є лише кілька будинків, які розміщені за нивами. Звідти й назва. Трохи ближче знаходиться «Станція». Розташована вона при в'їзді в село праворуч. Названа так тому, що тут знаходиться залізнична станція, де зупиняється поїзд маршруту Антонівка - Зарічне. Залізничної станції як такої зараз немає, є лише зупинка локомотива. Але за згадками старожилів села раніше на цьому місці було приміщення станції з білетною касою, пероном, і залізнична колія розходилася в напрямку Дубровиці і Антонівки. Від залізниці до Дубровиці залишився лише насип. В цій частині села розташовані: електрична підстанція, Хиноцьке лісництво, мале підприємство по обробці деревини «Хиночі», де працюють жителі села.

Із Станції до центру веде нас вулиця «**Висова**». Про Висова розповідають, що колись тут було дуже грузьке болото. Часто в цьому болоті грузли люди, коні, воли, інша худоба, їх висовували звідти, але не завжди живих. Через те й називається Висова. З Висов проходимо біля вулиці «**Заклюни**», що майже в самому центрі села. Назвали це місце так тому, що тут був цілий ряд клюон (сараїв, де молотили і зберігали зерно). Хати стояли далеко, а тут були клюони. Місце за цими клюонами назвали Заклюнами. Тепер це невеличка вулиця, на якій почато будівництво другого ряду будинків.

Ліворуч від шляху ховається за кущами хутір «**Гусник**». Назвали його так тому, що тут випасали стада гусей. В гуснику немає рівних вулиць,

будинки розкидані хаотично.

За Гусником, від дороги аж до високої гори, яку називають Біла гора простяглася майже пряма вулиця Підгора. Розташування під самою горою і дало назву цій вулиці. Пісок. Так називають невелику територію близько біля центру села. Якщо в інших місцях були непрохідні болота, то тут був піщаний горб.

З центру села пряма дорога веде на вулицю, яка називається Ровець. Старожили пригадують, що цю місцевість перетинали колись великі рови або броди заповнені водою. Переправлятися через них треба було на човнах. Один найбільший брід називали Йордан. З льоду вирубували хрест і зафарбовували червоним соком.

Там святили воду. Зараз тих ровів немає, а на тому місці, де *святили* воду залишилось невелике болітце, яке заросло кущами лози. **Гірне** (або Гирне). Місцевість, де було багато горбів на яких поселились люди, назвали Гірне (Гирне).

Коли після пожеж люди почали розселятися далі від центру, вони побудували кілька хат на невеликому пагорбі серед боліт. Можливо через те, будинки стояли тісно один біля одного. Хутір і назвали **Тисне** (тобто тісне).

В Тисному жила найстаріша жителька села Ковальчук Ганна Кіндратівна. Прожила вона 97 років.

Вліво з Тисного завертає доріжка, яка веде нас на невеликий хутірець, який називається **Круха**. Ці будинки оточує ліс, де росте багато дерев крушини. Тому і назву таку дали люди цьому місцю. За Тисним є ще «Острівок» невеличкий хутірець серед болота, ніби на невеликому підвищенні на острівку. Влучні назви дав народ кожному куточку села. Мають свої назви і поля і ліси й урочища. (Див. дод.4) На основі розповідей, записаних від старожилів села, підготували і записали учні та Після скасування кріпосного права в 1861 році люди отримали свободу, але земля залишалася у тих же власників. Лише 32 родини одержали землю, і то піски та болота. Решта кріпосних селян перетворилися в батраків.

Зубожіння і розорення селян проходило дуже швидкими темпами, щорічно в селі збільшувалася кількість безземельних людей. З кожним днем селяни починали розуміти, що їхнім головним ворогом є багаті землевласники.

Люди стали вороже ставитися до багатіїв, стали на шлях свідомої боротьби з поміщиком. До села почали доходити новини про революційні події в Росії. Більше двох років в селі тривало безвладдя - царське самодержавство впало, а нова влада ніяк не могла зіпнутися на власні ноги. За Україну точилися бої.

Розруха в країні призвела до того, що люди більш як на вісім років забули про освіту та медицину.

До 1917 р. селяни вели одноосібне сільське господарство. 2/3 всієї землі належали поміщику, церкві, куркулям. На селянську родину припадало 1-1,5 га землі. Врожаї збирали дуже низькі. Хліба до нового року не вистачало, селяни жили впроголодь.

Важливих революційних подій в Хиночах не відбувалось, проте окремі виступи проти гноблення були. В селі Хиночі був поміщик Антоній Венгрецький. Володіння його сягали від села Луко на заході, до села Трипутень на сході, від села Зелене (Андруга) на півдні, до села Степангород (Дубов'я) на півночі. Це приблизно 77000 га. Так у 1908 р. селянами був вбитий пан Венгрецький А., який жорстоко знущався з селян. Маєток його купив пан Підгорський.

Після повалення царизму в село приїздили представники від Рад робітничих і солдатських депутатів, які роз'яснювали населенню про події в Петербурзі, закликали народ до рішучої боротьби проти Тимчасового уряду. Багато селян включилися в боротьбу проти місцевих поміщиків, проводили боротьбу за поділ поміщицької землі. Найактивнішими борцями з експлуататорами були: Корольчук М. А. ,Чугай М. Н., Кравчук Ю. М., Шеляг О. Н.. їх неодноразово арештовували за революційну пропаганду. Після Жовтневої революції пан Підгорський втік, а поміщицька земля була поділена між селянами. Але вільно користуватися нею селянам не вдалося. Почалася Громадянська війна, і територія села була окупована німцями та петлюрівцями. Пан Підгорський знову повернувся в село. В селі відновились старі порядки. Найактивніші учасники за владу Рад: Кравчук Н. М., Шеляг О.Н. змушені були залишити село. Вони воювали в рядах Червоної Армії на фронтах Громадянської війни, були членами більшовицької партії з 1917 року.

В 1921 р. територія села попала під владу панської Польщі і була під її гнітом до осені 1939 року. Село входило до складу панської Польщі, про що свідчать деякі із виявлених документів в архіві науково - методичної установи «Державний архів Брестської області», (див. дод. 5) та свідоцтво про народження, (див. дод.6)

Із архівних даних відомо, що с. Хиночі входило до Сарненського повіту Поліського воєводства (дані за 1921 - 1939 р.). на той час , а саме в 1927 р. на території с. Хиночі проживало 210 чоловіків, 220 жінок, 308 дітей, зафіксовано 132 будинки.

Також відомо, що орних земель було I категорії - 9, II кат. - 27, III кат.

- 232. Разом - 268 га. Луки: I кат. - 20, II кат. - 30, III - 170. Разом - 220 га. Лісів: I кат. - , II кат. - , III кат. - 40. Разом - 40 га. Також відомо, що в даній місцевості була церква, школа, залізнична колія. Є дані про польські маєтки в Хиночах, а саме: проживало 13 чоловіків, 8 жінок, 11 дітей, 6 будинків.

Орних земель I кат. - 68 га, II кат. - 100, III кат. - 380. Разом - 548 га. Луки: I кат. - 15, II кат. - 75, III - 669. Разом - 759 га. Лісів I кат. - 1440, II кат. - 1490,

III кат. - 2555 га. Разом - 5445 га. В наявності був один млин і тартак. (Див. дод. 7) Суцільна нужда, безправ'я, нещасття характеризує цей період. На той час найвпливовішим паном був пан Майор. Жив він на нинішній "Панській греблі"⁵. Керував лісом, землею. Людей, які на нього робили забезпечував дровами, сіном, хлібом. Мав свій паровий та водяний млини. Людей гонив на роботу, якщо господарка не встигла витопити печі - гасив водою. На станції було приміщення сільської міліції (постурунок). В цій же частині села працював паровий млин, керував ним - жид Шмуйло, була парова циркулярка. Тут же було приміщення станції з білетною касою, пероном і залізничні колії розходилися в напрямку Дубровиці і Кухотської волі. Шанували зробити колію на Любешов, та не встигли - застала війна. Керував на залізничній станції пан Лозовський, там він мав і свій магазин.

В хуторах Чайково, Березина керував пан Шилекік. В своїх володіннях мав пилораму, була своя польська школа, де навчалися тільки поляки.

В селі, на той час , була молочарня, де виготовляли молочні продукти, возили їх у Володимирець. Була своя пекарня, люди пам'ятають ще досі, що там пекли дуже смачний хліб.

Поляків ховали на окремих могилках, вони були розташовані по лівій стороні дороги з Хиноч у Воронки. Пани просили, і ніби було звичаєм, ховати померлого у дворі. На даний час вціліла єдина польська хата, де живуть люди, і колодязь колишньої школи. В жовтні 1939 року територія села була звільнена частинами Червоної Армії. В цьому ж році в селі були створені перші органи радянської влади. Першим головою Хиноцької сільської ради був Шеляг Микола Якович,

В 1940 році в селі був створений колгосп. Народ приступив до будівництва нового життя. Але зростанню культури і добробуту трудящих села перешкодили німецькі фашисти, які окупували село в

1941 році. Гітлерівські загарбники зруйнували колгосп, спалили більшу половину села.

Становище селян під час окупації було надзвичайно тяжке. В селі панував голод та різні хвороби. Німецько-фашистські окупанти знущалися з людей, забирали в них останні продукти, худобу, одяг, били і катували селян за найменшу провину. Багато жителів села було вбито, багато молоді було вигнано до Німеччини на каторжні роботи. Про ті сумні часи люди склали пісню: „Далека, далека дорога, далека чужа сторона/" (Див. дод. 8)

Ішов 1942 рік. Фашисти хоч і зазнали величезних втрат на Радянській землі, все рвалися на схід. Радянська Армія докладала всіх зусиль, щоб зупинити підступного ворога. Весь наш народ піднявся на справедливу боротьбу з фашистами. Земля горіла під ногами загарбників. За кожним кущем, за кожним пагорбом їх чекала смерть. Місцеві жителі цілими сім'ями йшли в партизани і боролися з ворогом, допомагаючи фронту, підтримуючи великі партизанські з'єднання.

На території сіл Хиночі. Степангород Володкмирецького р-ну діяв партизанський загін ім. Кармелюка із з'єднання Федорова. Керував ним Шитов Олексій Нилович. Начальником партизанського загону був Ковтун Михайло Петрович, а його молода двадцятирічна дружина Дуся була зв'язковою. Завданням її було розвідувати, де розташовані ворожі частини, їх кількісний склад, зброя та інше. Розклеювала вона також листівки, доставляла в партизанський табір медикаменти, харчі. Щоб краще дізнаватися про все необхідне. Дуся влаштувалася наймичкою до перекладачки гестапо у Володимирці. В неї вона працювала і все необхідне вивідувала, а потім передавала партизанам. Часто, по Володимирці вона розклеювала листівки, які підбадьорювали населення і заставляли тремтіти фашистів. Одного разу вона заткнула листівку навіть за полу поліцаю, з яким неначе жартувала. Не раз знаходили листівки і в гестапо, і в будинку перекладачки. Дусю почали запідозрювати, слідкувати за нею. Одного разу вона вивідала, що велика частина німців відправляється на села, а менша залишається у Володимирці. Попереджені нею партизани зробили засідку, і перебили майже всіх фашистів.

Потім партизани напали на Володимирецьке гестапо, спалили його, захопили багато зброї, медикаментів. Спалили також лісопилку. Після цього випадку Євдокію Ковтун почали переслідувати, і вона змушена була втікати в ліс до партизанів.

В характеристиці, яку дар. Євдокії Ковтун командир загону вказано, що

вона перебувала в складі партизанського загону імені Кармелюка з 1-го тразня 1943 р. по 25 квітня 1944 року. Вона виявила себе, як смілива, винахідлива і дисциплінована партизанка. За бойові заслуги Ковтун Євдокія Якимівна нагороджена орденами та медалями. -Багато дрібних і великих подвигів на рахунку цієї скромної, простої жінки. Передчасна сивина на скронях говорить про те, що пережито нею не мало. О свої партизанські роки вона згадує з гордістю борця за щастя народу і, разом з тим, з великим сумом і жалем, що її молодість пройшла безрадісно, в тривозі.

Довгий час Ковтун Євдокія Якимівна працювала телефоністкою у Володимирецькому відділенні зв'язку, вела також велику громадську роботу. Зараз вона на заслуженому відпочинку. Проживає в місті Києві. Але часто приїжджає у рідний Володимирець, зустрічається з колишніми побратимами, молоддю.(Див.дод. 9)

Ковтун Є.Я. як раніше, користується заслуженою шаною і авторитетом серед жителів Володимиреччини.

Нарис написаний на основі розповіді самої Ковтун Є.Я. Записи зробила 16.02.1967 року. Доповнено і 0.02.1987 року доповнено в 2003 році.

1.4 Життя селян від найдавніших часів до 1945 року

За даними Рівненського краєзнавчого музею, з книги О. Цинкаловського відомо, що Хиночі, Хиничі, Хиновичі, Хинона - село. Луцький повіт, Осовська волость, 135 км. від Луцька, над р. Стухлою при озері. В кінці І9 ст. було 66 будинків і 430 жителів, дерев'яна церква з 18 ст., млин., Село колись було містечком. В 1577р. належало до Чарторийської волості кн.. Михайла Чарторийського, який платив з нього від 4 дим., а в 1583 р. від 26 дим., 2 вальних коліс. В кінці 19 ст. до пом. Венгжиновських належало 2,920 десятин. За переписом 1911 р. до пом. Подгурської А. належало 7287 десятин В своїй давній історії село переживало період гноблення польсько-литовських феодалів. Тяжке і безпросвітне життя було в стародавніх жителів села. Становище наймитів і робітників до Жовтневої революції було надзвичайно тяжке. Займалися в основному землеробством. Селяни 4-5 днів з ранку до вечора працювали на панів та куркулів і одержували за свою працю копійки. За день, найбільше, можна було заробити 10-15 копійок, і лише 1 -2 дні на тиждень працювали на своїх діляночках. Сплачували оброк продуктами та грошима.

Селяни жили величезними сім'ями по дев'ять - п'ятнадцять чоловік у маленьких хатинках. Нерідко в одній хаті проживало троє поколінь людей. Причиною цього стала кріпаччина, закони якої не дозволяли людям залишити свого поміщика без викупу. Всі хатини в селі були курними, тобто без димарів. Дим з печей виходив прямо в хату, а звідти на горище через отвір у стелі, який після паління закривався спеціальною мішковиною. Хати переважно обмазували жовтою глиною, лише стіни підбілювали білою глиною. Люди спали на спеціальних дерев'яних полах в декілька рядів: спочатку дід і баба, за ними батько та мати, далі одружені діти, а в кінці полу - менші діти. Часто бувало так, що взимку разом із людьми тримали і худобу та птицю.

II. КУЛЬТУРНО - ПОБУТОВЕ ЖИТТЯ СЕЛЯН

Соціалістичні перетворення в західних областях України, розпочаті ще в 1939р. і перервані війною та окупацією, були відновлені з літа 1944р. Суть цих перетворень О. Субтельний визначає так: "... привести західних українців у відповідність радянською системою та східними співвітчизниками",

З цією метою мали бути здійснені швидкими темпами, утворення органів влади диктатури пролетаріату, індустріалізація, колективізація, культурна революція.

На перше місце ставилися політикою ідеологічні завдання; боротьба проти так званого буржуазного націоналізму, приватновласницької психології, антирелігійна компанія, утвердження комуністичної ідеології та інтернаціоналізму.

Колективізація на західній Україні здійснювалася без урахування місцевої специфіки, політичної ситуації в регіоні. Методами переконання в перевагах колгоспів були: тиск, депортація до Сибіру 1947- 1950 роки ввійшли в історію села як найтяжчі й найстрашніші. Люди відчули той тягар, який несла за собою тоталітарна система. 3 квітня 1959 року відбулося чергове укрупнення сільських рад.

Окупація наших земель Польщею та Німецько - фашистськими окупантами призвели село до великої розрухи. Соціально - культурний розвиток села значно відстав. Підземкуваті дерев'яні хатинки, обірвані солом'яні стріхи, звалені тини, стіни будівель, теж в свою чергу не привертали увагу. Село здавалось страшним та непривітним. Часто прибудовували до хат господарські будівлі: вустебку, кліть, повіть. сараї, дровітні. На той час, хата, яка була крита очеретом, вважалась кращою ніж та, що була покрита соломною. (Див, дод. 10)

В 1946 році основною силою сільському господарстві була жінка, тому що чоловіків забрала війна. Біднота переслідує на кожному кроці. Із за нестачі одягу га взуття часто приходилось самому виготовляти речі повсякденного вжитку. Дівчата та жінки навчилися плести, орати, в цілому вміли робити те, що робили чоловіки. В селі були великі висіви льону, багато висаджували картоплі, займались вівчарством.

2.1 Освіта в селі

Школу в Хиночах відкрито приблизно в 70-Х роках ХІХст. Було побудоване однокласне шкільне приміщення. Школа була церковнопарафіяльна з трьохрічним строком навчання. Навчання в ній було дуже-елементарним, школярів вчили читати, писати і рахувати. Найбільша увага приділялася вивченню закону Божого, заучуванню напам'ять молитов. Всі три групи вчилися в одному класі і вчив їх один учитель. Навчання починалось молитвою і кінчалось молитвою. Учнів жорстоко карали: били лінійками, ставили на коліна, тягали за волосся. Про це все ми довідалися з розповідей Хиноцьких старожилів Жогло Г. В. 1879 року народження, та Козлова К. Т. 1882 року народження, які самі відвідували цю школу. Вони розповіли, що навчання в той час було доступне дітям більш заможних селян і куркулів, і то переважно вчилися тільки хлопчики.

Навчальний рік починався 1 жовтня і закінчувався 20 квітня. Канікул ке було взагалі. У школі не було навчання тільки у релігійні свята. Після трьох років навчання учні складали екзамени. Спочатку, екзамени їздили здавати в село Грані Дубровицького р-ну. пізніше, здавали у своєму селі. Приймали екзамени в основному попи, даючи питання по закону Божому.

Першими вчителями були Хвостов із села Галузії та Корній Курта з Бережниці. Вони були дітьми дяків і попів. Вчитель Хвостов став пізніше дяком. Марчук з Дубровиці. який також був вчителем, став попом.

До 1917р. школу закінчило приблизно 150 дітей. З 1917 по 1920 рік навчання в школі не було, так як село було окуповане німцями та петлюрівцями. Знову навчання почалося у 20-х роках. Школа була з чотирьохрічним строком навчання. В школі навчалось більше учнів, але навчання проходило польською мовою. Вивченню закону Божого також приділяли багато уваги. Учнів карали ще жорстокіше. Навчання проходило в дві зміни, У школі працювало два вчителі: Курай Вінцентій - поляк, та Зігмунд Краус - німець, Пізніше була вчителька Софія Романовська і вчитель Маєвський. Вони також були поляками. Чотирьохрічне навчання було В 1954 році було засіяно всі землі колгоспу. Урожай збирали від старого до малого, вчасно і без втрат. Людям вперше за трудовень давали приблизно по вісімсот грам зерна і виплачували гроші. Швидкими темпами йшло будівництво господарських приміщень. Соціальний розвиток села відчутно стрибнув уперед. За період 1954 - 1958 рр. люди побудували нові просторі будинки, які крили дранкою. В 1957 році в селі було відкрито клуб, магазин.

Таким чином був організований колгосп "Червоний партизан", який в травні 1960 р. було реалізовано в допоміжне господарство Володимирецького лісгоспзагу. Допоміжне господарство тепер укрупнене, до нього приєднано село Радижеве. Після вересневого Пленуму ЦК КПРС 1953 року в селі Хиночі було

вжито заходи по підвищенню матеріальної заінтересованості колгоспників. В наслідок підвищення заготівельних та закупочних цін на с/г продукцію із зменшенням податків добробут колгоспників зріс.

В продовж 1961 -1964 рр. науковці вивчали стан природних можливостей кожного села, зокрема і Хиноч, складали карту ґрунтів, визначали доцільність вирощування тих чи Інших с/г культур. Швидкими темпами вели будівництво тваринницьких приміщень, зерно складів, завезено техніку.

В 1966 році - утворено радгосп “Хиноцький”. (Див. дод. 12)

В 1977- 1979 рр. було проведено величезний об’єм меліоративних робіт в Хиночах - осушено всі болота та природні луки, очищено від чагарників землі. Перші роки осушені землі давали хороші врожаї зернових та кормових культур, що дало змогу збільшити поголів’я худоби. Але меліоративні землі не довго радували врожаями: канали почали замулюватись, заростати кущами. Почали відроджуватись болота.

В липні 1996р. радгосп "Хиноцький" реорганізовано в КСП “Хиноцький”. В грудні 1999 реформовано в СВК “Хиноцький”.

В селі є герої праці - Гуляр Андрій Іванович, Жогло Павло Савович. Мариніч Надія Іванівна, Хомич Іван Васильович, Колодій Андрій Антонович.

В селі не було такої хати, яка не мала б татського верстату .(Див, дод. П)
Сукно товкли в ступах. З полотна шили сорочки та штани, оздоблювали їх вишивкою та мереживом.

В кінці 1947 року розпочалася колективізація. Люди не могли собі уявити, як влада може забрати всю землю в селянина? На чому буде він господарювати і як буде жити без землі? Робили все можливе, аби не вступати у колгоспи. Селяни розбирали плуги, борони, косарки і ховали їх у лісах, по болотах або закопували в землю. Худобу різали на м’ясо.

На кінець 1948 р. колективізація в селі була закінчена. Радянська влада черговим завданням поставила організацію колективних господарств. Для цієї роботи потрібні були грамотні люда яких не вистачило.

Політичний контроль в колгоспах здійснювали партійні осередки. В селі була масова партійна та комсомольська організації, Партійна організація була створена в 1944р., її організатор Мікуліч Антон Григорович. Пізніше в 1948 році була створена комсомольська організація. Організатори її Шеліган Назар Максимович, Кравчук Анастасій Максимович.

Дуже часті реформи, що проводилися урядом, нестача кваліфікованих кадрів на місцях не дали бажаних результатів. Сільський розвиток стояв на місці, індивідуальні господарства остаточно були розорені, кращих господарів розкуркулили.

В 1947 - 1949 рр. по селах Володимирецького району був голод, він і не обійшов Хиночі. Відібрані землі ніким не оброблялись. Ходили голодні діти і просили їсти. Люди почали пекти хліб із жолудів, полози, мерзлої картоплі, яку збирали після зими, варили суп із кропиви. Літо 1949 принесло полегшення: харчувалися врожаєм грибів та ягід. До зими 1950 року люди трохи підготувалися:

мали великі запаси засушених ягід, грибів, яблук та груш, мали, вдосталь сіно для худоби, засіки жолудів. Уряд видає ще один циркуляр, де сказано, що єдиним виходом із даної ситуації буде укрупнення колективних господарств, що дасть змогу сконцентрувати в одному місці кращі кадри та матеріальну базу. Господарство росло і зміцнювалося.

2.2 Розвиток духовної культури

На початку 19 століття кріпаччина досягла свого апогею. Селянам приходилося відбувати дуже багато повинностей своїм поміщикам. Крім поміщицьких, додалися ще й церковні повинності. Церква на той час володіла великими земельними наділами, обробіток яких ліг на плечі селян. За всі церковні послуги потрібно було відпрацьовувати: за хрещення дитини - два дні, за вінчання - чотири дні, за похорон - два дні. за сповідь - один день,

Неподалік від залізничної станції, де керував лан Лозовськкй, був костьол, правив в ньому ксьондз. Сюди приходили поляки з Чайкова, Березини, Добриня (хутори). В селі була церква, зроблено без єдиного цвяха. (Див. дод. 16). Батюшка був із села Грані Дубровицького району, приїздив через неділю, а пізніше правив батюшка Кирдак, Вищезгадана церква була зроблена ка колишніх могилках, дізналися про це тоді, коли підмуровували,TM викопували людські кістки, а також траплялося і гарно збережене сплетене в косу жіноче волосся.

Провідне місце в українській духовній спадщині належить святам, обрядам, звичаям, народній творчості, мистецтву.

Так було до початку 50 років минулого століття. Далі ці звичаї почали потроху занепадати через політику атеїзму в державі. Щоправда, за проведення старовинних обрядів та звичаїв ніхто нікого не карав і навіть не забороняли їх проводити. Але серед нашого брата - українця в усі часи знаходилися «прогресивні передові люди», які з власної ініціативи принижували і критикувала наші звичаї, обряди та гідність тих людей які дотримувалися їх, обзиваючи відсталими, тупими людьми. Наслідком їхньої «активної діяльності» була зруйнована святиня, сільська церква і 8 століття.

Та після прийняття «Акту проголошення незалежності України», наша держава вступила в новий етап Історії, яка сприяла відродженню національно - культурних, духовних-традицій. Силами жителів села була збудована церква в 1991 р.(Див.дод.16а), а на місці старої церкви - капличка (1992), обов'язковим, але за нього треба було платити великі гроші. Через це більшість населення не мало змоги вчитися. Також збереглися архівні дані бюджету початкової школи в с. Хіночі на 1928 /29рр., від 1 квітня 1928 р. до 1 квітня 1929р. на підставі уставу від 17.11 .1922 року затвердженого Міністерством освіти та Міністерством скарбу від 30.05. 1923 року. (див. дод. 13).

До 1939 року школу закінчило 160 учнів. У і 940 роді на селі були створені

перші органи Радянської влади, була відкрита безкоштовна, доступна для всіх початкова школа. Народ приступив до будівництва нового життя, але зростанню культури і добробуту трудящих села перешкодили німці, які окупували село у 1941 році. Гітлерівці зруйнували приміщення школи. Вчителі: Левицький Петро Борисович (загинув на фронт?) Васьков Григорій та Тхаліч Михайло приймали активну участь у боротьбі з фашистами. Про інших вчителів нічого не відомо. Навчання в школі припинилося до 1945 року. У 1945 році школа знову була відкрита у приміщенні уцілілого єврейського будинку, але активного навчання не було, так як цьому перешкождали буржуазні націоналісти. З 1946 року в школі почалося регулярне навчання. У 1950 році школа була переведена у семирічну. За даними “Книги обліку учнів”, до 1950 року школу закінчило 188 учнів. У 1961 році семирічна школа була переведена у восьмирічну. (Див. дод. 14). З 1961 по 1974 рік Хиноцьку восьмирічну школу закінчило 373 учні, У 1973 році почалося будівництво двоповерхової середньої школи. Будівництву школи на той час сприяла тодішній директор Пінчук Галина Мусіївна. Яка багато зусиль доклала, щоб побудувати її. Школу було побудовано за рік. І у 1974 році почалося навчання у новій двоповерховій школі, (Див. дод, 15). На той час у школі працювало 28 вчителів, 15 з них мало вищу освіту, 9- середню спеціальну. З безграмотністю у селі було повністю покінчено.

2.3 Народна творчість

Невичерпним джерелом своєї історії є народна творчість. Пісня і танок, малюнок в розпис, різьблення і плетіння, ткацтво і карбування, кераміка та килимарство, гаптування і вишивання з незапам'ятних часів увійшли в життя народу.

Не кожному дано опанувати секрети народної творчості, але наше завдання докласти усіх сил, щоб діти мали можливість відчувати потребу наблизитися до народної творчості, до мистецтва, традицій та обрядів українського народу.

Майже кожне село на Україні славилось людьми певної професії - садівниками чи пасічниками, бондарями чи різьбярами, шевцями чи кравцями. Хиночі теж не виняток.

Зачувши пісню, радуєчись навколишньому середовищу, в уяві Наталії Миколаївні Мариніч вже малюється картина. Таке творче натхнення приходить до неї щоразу коли перший морозець прихватить землю, а довгі зимові вечори заявляють про себе сутінками ще з обіду. Ось тоді, попоравшись в господі, вона з матір'ю береться за нитки. Ці витвори треба бачити! Рушники, серветки, святкові скатертини.. (Див. дод. 17)

В обійстя Наташі потяглися делегації: львівські журналісти, художня комісія по народних промислах з Києва.

Вид народного промислу, як шиття килимів, доріжок, подушечок з різнобарвних клаптиків тканини першою в селі відновила Домінська Лідія Микитівна. Вона чудово шиє та вишиває.

Син Домінської Л.М., В'ячеслав В'ячеславович, освоєє стародавні ремесла промисли пов'язані з обробкою деревини, як випалювання, видовбування, виготовлення хатнього начиння. Його роботи викликають інтерес як на шкільних, районних так і обласних виставках, за що має неодноразові нагороди.

На Україні, особливо Поліссі зберігся вид народної творчості - плетіння.

Як сировину для плетіння використовували лозу, кору дерев, насамперед молодій липи (лико) та берези (береста), вербою та ін. В нашому селі цей вид мистецтва теж відроджується завдяки рукам, вмінню і бажанню Валерія Ульяновича Колодія.

Столяр, тесляр, стельмах, бондар - Шеляг Дмитро Ісакович, можна сказати ,що він представляє деревообробні промисли і ремесла. Навчив цьому ремеслу його батько, який славився хорошим бондарем в селі.

Талант батька передався дочці Олені Дмитрівні, вчительці Хиноцького

НВК. Тільки проявився він в умінні малювати, вирізати, ліпити, моделювати. (Див. дод. 18) Ще й досі радує око палітра робіт художника Почкая Леоніда Івановича.

Жителі пам'ятають авторів розпису килимів олійними фарбами - Жогло Клавдію Іванівну та Кравчука Антона Андрійовича

Із покоління в покоління передається комплекс рецептів і прийомів народної медицини. Досить часто звертаються за порадою, допомогою до Лідії Романівни Лукші. Вона в селі є і фізіотерапевт, і фітотерапевт, як модно тепер називати, а раніше таких людей називали травниками. Буваючи у них, одержуємо відразу дві консультації: від матері і доньки. Дочка -- прекрасний масажист, медик.

Щоб народ не зник, кожне його покоління повинно виховуватися в народному дусі, на основі національних, духовних і культурних традицій. Закономірно, що різні якості людей, залежно до національної приналежності потрібно виховувати неоднаковими чи уніфікованими засобами і методами, які виробилися в кожній нації протягом віків і які є складовою й невід'ємною частиною її самобутньої матеріальної й духовної культури.

2.4 Сьоме чудо Рівненщини

Коли живеш поруч звичної ще з дитинства будівлі, дороги, озера, то якось не усвідомлюєш, що воно для когось може видаватися чимось незвичним, таким собі рукотворним чи природним чудом. Ота славнозвісна «кукушка», про яку в районі всі знають і мало не всі хоч раз нею їздили, присутня і у світосприйнятті поліщуків від їх народження і до смерті, тому й видається чимось невід'ємним і буденним. Для *жителів* краю вона має значення транспортної артерії, а чудом її називають ті, що вперше сідають у маленькі вагончики на станції Антонівка і виходять аж через 106 кілометрів на станції Зарічне. (див. дод. 19)

Основний вантаж, який транспортували по вузькоколійці впродовж її сторічної історії, - ліс. Як відомо, вузькоколійок в кінці 19-го століття будувалося дуже багато. Тут, поблизу західних кордонів, вони мали особливе стратегічне значення. Залізниця (ширина колії 750 мм.) від Антонівки до станції Кухітська Воля збудована приблизно у 1895 році як лісовозна. Також була побудована вітка Хиночі - Дубровиця - Висоцьк. У 1919-1939 рр, територію, по якій пролягає вузькоколійка, окупувала Польща, на лінії працював польський пересувний склад. У 1941-44 рр. вона була зруйнована війною і в списки першочергового відновлення не потрапила. Ремонтні роботи тут почалися десь у 1946 році.

Діюча ділянка Антонівка - Кухітська Воля в 1957 році була передана у володіння Сарненського лісгоспу строком на 10 років. У той час вантажопотік на ВЗД складався в основному з лісу, що заготовлявся в районі Хиноч і Білого.

Пізніше по дорозі почали возити камінь, паливо. Ходили товарні, пасажирські і змішані потяги. У «хороші часи» ходило п'ять пар потягів вдень і дві - вночі. Зараз - один потяг (складається з тепловоза Ту-2 і чотирьох вагонів ПВ51). Після війни, в кінці 1940-х р., дорога числилася у складі НКПС. Лінії Хиночі - Дубровиця - Висоцьк у 50- х роках вже не існувало, можливо, її навіть не відновлювали. Невдовзі була розібрана ділянка від Тиховижа (неподалік від нині розібраної станції Борове) до Кухітської Волі і побудована ділянка від Тиховижа до Локниці(північніше Спадщину, яка прийшла до нас з минулих років через мову, легенди, які зберіг народ, через археологічні та історичні відомості» потрібно пам'ятати і свято берегти її. Тож будьмо гідні тієї великої ідеї, задля якої працюємо й живемо.

На основі вищезгаданих даних узагальнено матеріал, який має стати важливою практичною допомогою для жителів нашого села, районного

архіву та значним внеском в активізацію туристсько - краєзнавчої та пошуково - дослідницької діяльності у вивченні історії міст та сіл Володимиреччянін, в збиранні, дослідженні, збереженні та примноженні духовної та матеріальної культури рідного краю згідно Положення історико - географічної експедиції «історія сіл та міст України»

ВИСНОВКИ

Ми з вами живемо на землі, яку наші пращури заселили, зорали й засіяли, будували села й міста, не один вік захищали від ворогів, а потім на пожарищах відбудовувалися і знову сіяли й вирощували хліб, ростили дітей та онуків. Ця земля наша Батьківщина. І нам не гоже бути байдужими до її долі та історії, бо без пізнання своїх витоків та коріння неможливий подальший розвиток культури і мистецтва народу. Завжди треба пам'ятати, що без минулого І нашого сьогодення не буде майбутнього!

Народна мудрість - невичерпне джерело знань про минуле рідного краю. З давніх-давен Із уст в уста передавались легенди, притчі, приказки і прислів'я, загадки, ворожіння та заклинання. Передавали їх дідуся і бабусі своїм дітям і онукам. Ще й зараз є старі люди, які пам'ятають розповіді своїх пращурів про минуле. Щоб народ не зник, наступне його покоління повинно виховуватися в народному дусі на основі національних, духовних і культурних традицій.

Героїчна і трагічна, гірка і життєствердна доля судилася нашому народові. Але і за найважчих лихоліть український народ вистояв, зберіг свій дух, своє історичне коріння. Усе те краще, що залишилось від попередніх поколінь, ми зобов'язані передати у спадок нащадкам.

Розробляючи дану проблему, ми відтворили картину минулого за спогадами старожилів та архівними даними. Простежили історичний шлях села від найдавніших часів до сьогодення. Зафіксували найважливіші періоди минулого звіряючи з історичними джерелами. Довідалися про соціально - економічний та політичний розвиток з селі, а саме: історію свого села, з'ясували «чому річка Стубла стала болотом?», дослідили топоніміку села та культурно - побутове життя, творчу діяльність майстрів прикладного та ужиткового мистецтва. Простежили як йшла відбудова господарства. Також дослідили історію розвитку освіти та вузькоколійки в селі. Найближча історія - події дня вчорашнього завершує роботу. Ось чому в цій роботі зібрано спогади, свідчення очевидців, фотографії.

Спадщину, яка прийшла до нас з минулих років через мову, легенди, які зберіг народ, через археологічні та історичні відомості» потрібно пам'ятати і свято берегти її. Тож будьмо гідні тієї великої ідеї, задля якої працюємо й живемо.

На основі вищезгаданих даних узагальнено матеріал, який має стати важливою практичною допомогою для жителів нашого села, районного архіву та значним внеском в активізацію туристсько - краєзнавчої та пошуково - дослідницької діяльності у вивченні історії міст та сіл Володимиреччянин, в збиранні, дослідженні, збереженні та примноженні духовної та матеріальної культури рідного краю згідно Положення історико - географічної експедиції «історія сіл та міст України»

**Майстриня
Федорук Олена Думшривна**

*Рукошляниця
Мериніч Наталія Миколаївна*

